

Lodjurens tillväxttakt beror på rådjursstillgången, och jakten på lodjur har inte haft någon effekt på stammens tillväxt i Mellansverige. Det skriver rovdjursforskarna **Olof Liberg** och **Henrik André**n, som i kölvattnet av debatten om Naturvårdsverkets lodjursbeslut här närmare ingående beskriver sambandet mellan lodjurs- och rådjursstammarna.

Rådjuren styr lodjursstammen

Bör tilldelningen av kvoter inför lodjursjakten beräknas utifrån hur mycket lo det finns i förhållande till riksdagens mål, eller lodjurens försörjnings-situation och påverkan på rådjursstammen?

I den upphetsade debatt som följt på Naturvårdsverkets kraftigt sänkta ram för årets licensjakt på lodjur i Mellan- och Norrland har denna fråga kommit i centrum. Vi tar som forskare inte ställning till den, men presenterar här data som har bäring på frågan. Dessa data visar att lodjursstammen ökar vid god tillgång på rådjur, men minskar när rådjuren tryter. Rådjurens tillgång i sin tur påverkas av lodjuren,

”Det finns en risk att lodjuren och rådjuren kan låsa fast varandra i mycket låga tätheter för båda.”

men även av andra faktorer, främst räv. Det finns en risk att lodjuren och rådjuren kan låsa fast varandra i mycket låga tätheter för båda.

Vi undersökte sambandet mellan lodjur och rådjur söder om renskötselområdet (se kartan) med årliga siffror

från rådjursavskjutningen och lodjursinventeringarna. Eftersom klimat och biotop inte är jämförbara över hela detta stora område, delade vi in det i nio regioner som vart och ett inom sig erbjuder relativt likvärdiga förhållanden för rådjuren.

Rådjurens tillgång har minskat i samtliga regioner under hela perioden, medan lodjuren först bara fanns i norr, men sedan har expanderat söderut och nu finns i samtliga regioner. På så sätt har vi kunnat följa lodjurens effekt på rådjursstammen i region efter region allt eftersom de etablerat sig där. Utvecklingen visar en slags rullande våg av lodjurstäthet, från nordväst till sydost med åtföljande minskning av rådjuren. För enkelhetens skull visar vi här bara tre regioner, representerande olika utvecklingsfaser i lodjur-rådjurens dynamik (regionernas oregelbundna gränser beror på att vi tvingats följa jaktvårds-kretsarna med sin avskjutningsstatistik).

I region 4 (södra Norrland och norra Svealand) fanns det lodjur redan i början av 90-talet. I spåren av rådjurs-explosionen (främst orsakad av att skabben slog ut rävstammen) ökade lodjuren snabbt medan rådjuren minskade lika snabbt. 1998 toppade lodjuren, sedan räckte

Utvecklingen beskrivs som ”en rullande våg av lodjurstäthet, från nordväst till sydost med åtföljande minskning av rådjuren”.

FOTO: MAGNUS CARLSSON

rådjurens tillgång inte till att försörja en stor och växande lostam, som därför raskt vände nedåt igen. De senaste åren anas en viss stabilisering av båda arterna vid en låg nivå.

Längre söderut i region 6 kan vi se samma möns-

ter, men från en högre rådjursnivå och med fem års förskjutning. Här vände lostammen ned först 2004, återigen efter en kraftig nedgång av rådjursstammen. I region 5, som inte visas här, toppade lostammen år 2001,

alltså som väntat mitt emellan regionerna 4 och 6.

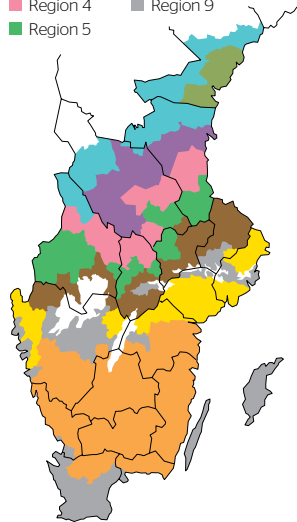
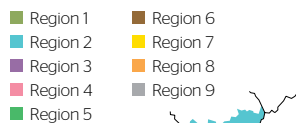
I sydligaste Sverige (region 8) har vi en mycket tät rådjursstam som dock minskat rejält sedan 1993 (toppåret för rådjursexplosionen), trots att där inte fanns någon fast lostam före år 2000.

Lodjuren har sedan etableringen ökat, men det går långsamt, och fläckvis. Det är möjligt att nedgången av rådjur här inte kommer att gå lika långt som i norr. Miljön är mycket gynnsammare för rådjuren, och det finns stora områden där loarna inte kommer åt dem, såsom tätortsnära områden och odlade slättbygder.

Lodjuren ökar således när det är gott om rådjur och minskar när det är ont om dem. Studier i Norge, Finland, Polen och Schweiz visar att tillgången på klövvilt i lämplig storlek (ren, rådjur, gems) är en nyckelfaktor för lodjur. De kan klara sig på enbart småvilt, men det blir aldrig samma tätheter och produktiviteten minskar.

Vi har själva i en annan analys funnit att lodjurens

Regioner

I studien indelades landet söder om renskötselområdet i nio regioner.

GRAFIK: ELIN BRANDER

tillväxttakt beror på både tätheten av rådjur i sig och kvoten rådjur/lodjur, medan jakten på lodjur inte haft någon effekt på deras tillväxt i Mellansverige.

Rådjurens dynamik är lite mer komplicerad. Det är uppenbart att rådjursstammarna minskat rejält även i områden som helt saknar lo.

Den mest sannolika orsaken är rävens återkomst efter skabben. Vi och andra har tidigare visat att räv kan ta mer än hälften av årets killingar. I Sydsverige är det främst denna effekt vi sett på rådjuren. Efterhand som vi går norrut ökar förmodligen lodjurens effekt medan rävens avtar.

En mycket viktig fråga är givetvis vad som händer efter att både rådjur och lodjur bottnat. I en klassisk "predator-bytesdjur-cykel" förväntas rådjuren börja öka igen, vilket efterhand utlöser en ny ökning även av lodjuren. De närmsta åren får visa om den "låsning" vid mycket låga tätheter av både lo och rådjur vi ser början till i norra Svealand är av mer permanent karaktär, eller bara tillfällig.

Dessa data mer än antyder att det inte är jakten som begränsar lodjuren i Mellansverige, utan bytestillgången. Vi avstår från att dra några förvaltningsmässiga slutsatser av detta, men sådana kan givetvis dras.

Olof Liberg

Henrik Andrén

Hälge som vin

Den mycket populära seriefiguren Hälge finns nu också som vin. Stockholm Wine-lab har tillsammans med Hälges skapare Lars Mortimer tagit fram vinet Hälge Côtes du Rhônes, som man hoppas ska finna sina köpare, inte minst bland jägarna.

Vinet, som har en medelfyllig balanserad smak med inslag av mörka bär, viol, fat och peppar, sägs passa bra till vilt.

Vinet ingår i Systembolagets beställningssortiment med nummer 71729.

3,3 miljoner till forskning

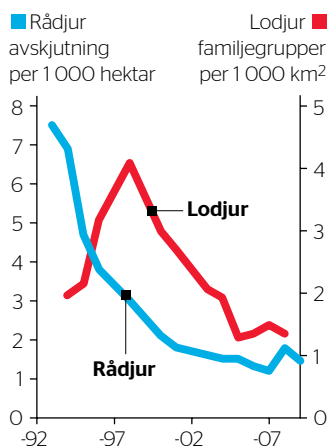
I senaste numret av Svensk Jakt rapporterades om vilka projekt som 2011 tilldelats medel från den så kallade forskningsstjugan. 13 projekt fick dela på totalt 3,3 miljoner kronor och inget annat.

Fel hundras i reportage

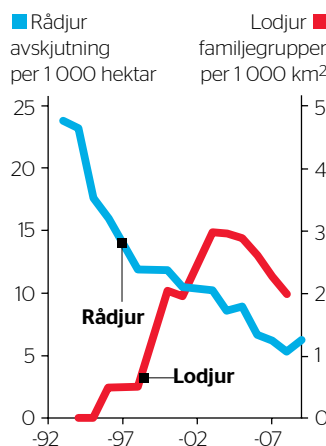
I förra numret av Svensk Jakt hade vi ett lojaksreportage. Hunden beskrevs som en rysstövare. Vi tar här tillfället i akt och förtydligar att hunden var en rysk fläckig stövare.

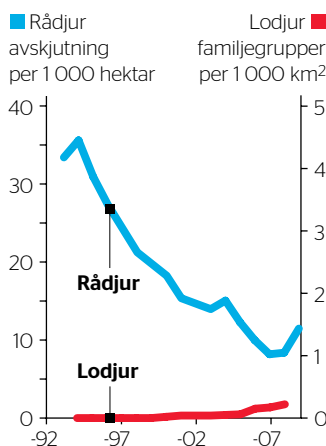
Region 4

Region 6

Region 8

Rådjursavskjutningen och lodjursinventeringar från 1993 och framåt. Observera att skalorna för rådjur varierar kraftigt, eftersom tätheterna skiljer sig så enormt mellan regionerna.

GRAFIK: ELIN BRANDER